

ФУТУРИСТИЧНИЙ ДИЗАЙН ЯК ІНСТРУМЕНТАРІЙ ПРОГНОЗУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО

© Іванов-Костецький С.О., 2014

Досліджено процес розвитку моделі майбутнього середовища на засадах футуристичного прогнозування.

Ключові слова: футуризм, архітектурне середовище, прогнозування майбутнього.

It was investigated the process of development of environment model, based on a future futuristic prediction.

Key words: futurism, architectural environment, forecasting the future.

Постановка проблеми

Прогнозування шляхів формування творів мистецтва – справа невдячна, тому що фізична реалізацію будь-яких об'єктивних передумов прогнозу завжди можна перегорнути “догори дригом” через її ідейно-чуттєву трактовку [1]. Тому в цьому дослідженні мова піде не про конкретизацію майбутніх архітектурно-дизайнерських рішень, а про варіанти їх інтеграції та вrostання в спосіб життя певних форм середовища.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

У фаховій літературі концепції та теорії розвитку сучасного архітектурного середовища розглядаються у роботах І. Груза [2], В.Т. Шимко [3], В.А. Григор'єва, І.А. Огороднікова [4] та інших. У наведених працях перелічено теорії розвитку міста, але відсутні загальні висновки про моделі розвитку міського середовища засобами футуристичного прогнозування.

Формування цілі статті

Метою дослідження є висвітлення існуючих моделей середовищних ситуацій, які створено на засадах футуризму та прогнозування майбутнього для формування образу майбутнього.

Виклад основного матеріалу

Щоб об'єктивно уявити перспективи формування середовищних об'єктів і систем майбутнього, ґрунтуються не лише на вузькопрофесійних архітектурно-дизайнерських позиціях, але і на переліку “ненаукових” припущень від різних верств сучасної творчої спільноти, виділивши з їх безлічі найпродуктивніші: 1) “літературно-журналістський” погляд на проблему; 2) “вільні” професійні (архітектурні) прогнози; 3) бачення майбутнього засобами суміжних видів мистецтва (якщо можна, вилучаючи аспекти, пов'язані з соціально-етичними проблемами розвитку урбанізованого середовища) [5].

Розглянемо першу категорію припущень – “наївні” **журналістські передбачення** – спроби побачити “прямі” включення реальних технічних досягнень у середовище міста, осучасненого конкретним “провісником”. Дуже рельєфно цей пласт прогнозів втілено в широко відомій серії малюнків “Москва майбутнього”, що з'явилася на початку ХХ століття (рис. 1). Сьогодні добре видно, що життя виявилася прагматичнішим, ніж прогнози 1914 року, де центральне місце в образі майбутнього міста відводили будівлям та перевантаженій транспортній інфраструктурі.

Іншою стороною “наївності” є “серйозні” літератори, зокрема фантасти, які пророкують глобальні екологічні катастрофи, абсолютне перенаселення Землі, впровадження нових суперінформаційних та транспортних систем і повну роботизацію сфер обслуговування і виробництва. У результаті перед очима читача виникають гігантські мурашки під скляними

куполами (як варіант – неба зовсім не видно), під якими між нескінченними ескалаторами і транспортерами снують “авіалодкі”, “глайдери” і люди з крилами, які не їдять, не працюють, але весь час спілкуються між собою за допомогою вмонтованих у наручний годинник (варіант – обручка) фантастичних засобів зв’язку. У реальності – нестримна екстраполяція нинішніх напівзнань у вигаданий спосіб життя практично нинішніх літературних персонажів.

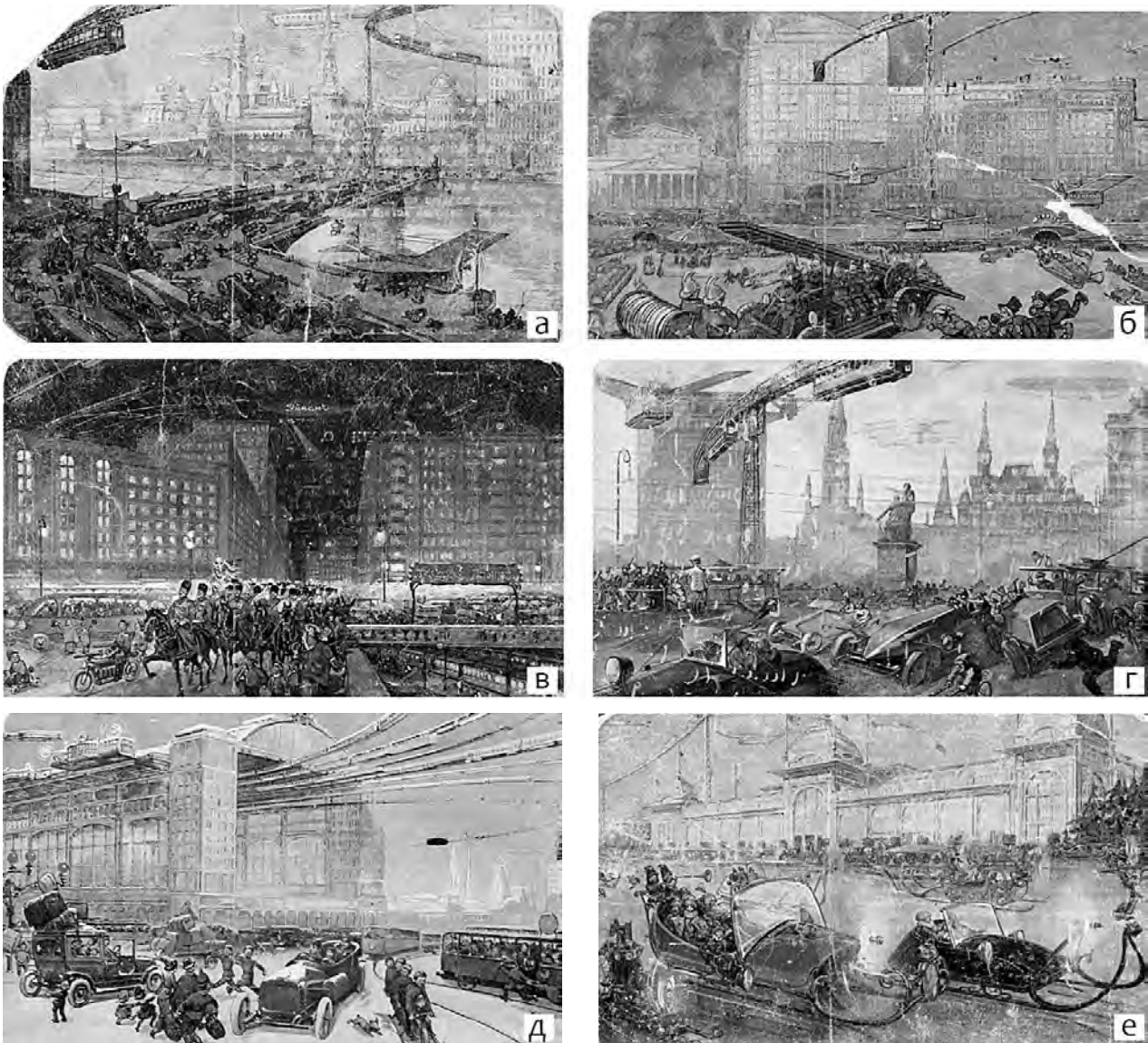

Рис. 1. “Журналістський” погляд на майбутнє міста – серія листівок 1914 р.: “Москва через 200 років”: а – Москворецький міст; б – Театральна площа; в – Лубянська площа; г – Красная площа; д – “Вокзал повітряних та наземних сполучень” на Каланчаєвській площі; е – Петербурзьке шосе [6]

Другою категорією припущень є “вияви” професійних футурологів від архітектури і дизайну. Їх передбачення доволі чітко діляться на дві сфери: пропозиції змістовні (технічні рішення, організація простору тощо) і в галузі форми, яка вибирається ними достатньо вільно, оскільки повинна завоювати увагу колег [7].

Найактивніша серед футурологів група “Аркіграм” (*Archigram*), яка дивує і захоплює архітектурно-дизайнерський світ своїми ідеями, починаючи з 1961 р. Улюбленими їх темами є технічні новації в зведенні споруд майбутнього, впровадження різних варіантів мобільності в міську реальність і прагнення протиставити примітивно зрозумілій тектоніці “будівельної” архітектури жвавість, органічність і різноманітність контурів і ліній тектоніки “природної”, яка вміє змінювати і свою базову структуру, і приймати на себе будь-які потрібні споживачеві нашарування – від декору до рослинних форм.

Реалізувати головні футуристичні ідеї “Аркігрема” – рухливість середовища в концепції “Крокуюче місто” (*Walking City, 1961*) [8] (рис.2), тобто спектр можливих її пристосувань до будь-яких потреб способу життя – не вдалося. Проте фантастичність зовнішніх форм, які розвивають можливості найсміливіших конструктивних і дизайнерських вигадок, була прийнята професійним співтовариством беззастережно. Що певною мірою відсунуло на другий план змістовні тези групи “Аркігрема” – про зрощування штучного середовища і природи (з перевагою останньої), про різку трансформацію індустріальної бази в бік впровадження нових легких матеріалів і надувних конструкцій, про електронні технології управління міською реальністю і т.п. Але загальний принцип видовищності та “театральності” образу сучасного міста відображено в роботах групи “Аркігрема” дуже вдало навіть для сьогодення.

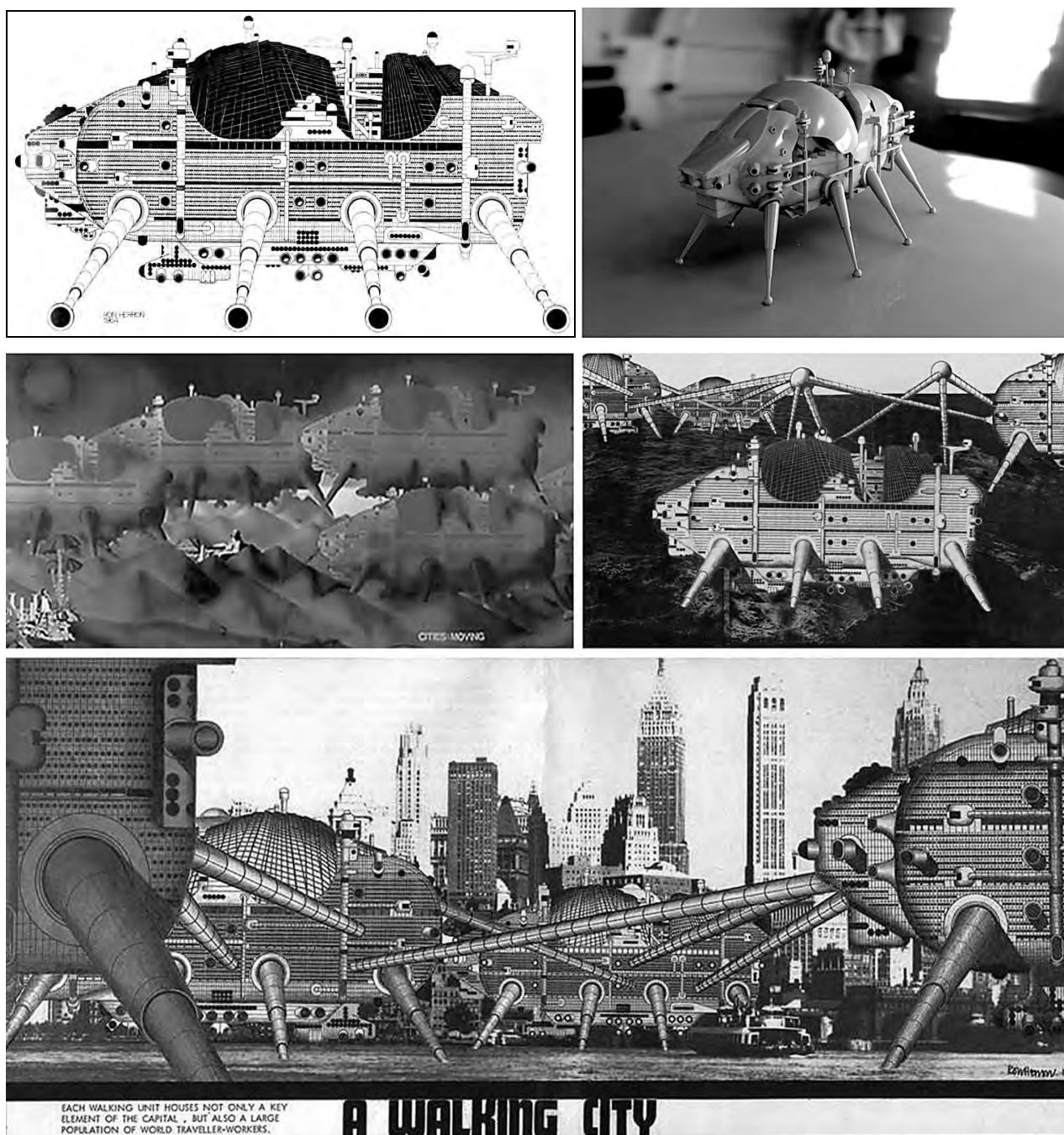

Рис. 2. Архітектурний погляд на майбутнє міста – “Аркігрем” (Р. Херрон), “Крокуюче місто” [9]

Інший характер мали фантазії японських метаболістів. Вони покладались, насамперед, на могутність і винахідливість будівельної техніки, очікуючи саме від неї небаченого розквіту

архітектурної форми та масштабності планувальних звершень. Але замість цього життя дало їм шанс вийти на зовсім інший рівень у формуванні мезосередовища – “вузлових” архітектурно-дизайнерських утворень і у вигадуванні несподіваних техногенних форм середовища – від “Вежі вітрів” Тойо Іто (*Toyo Ito, “Tower of Winds”, 1986*) [10] до фантастичних образів “залізної природи” Ітсуко Хасегави (*Itsuko Hasegawa, “Shonandai Cultural Center”, 1986–1990*) [11] (рис.3). Тому саме цей напрям досліджень та фантазій японських зодчих був реалізований і сьогодні показує нам, якою містично-ірреальною може бути найреальніша дійсність.

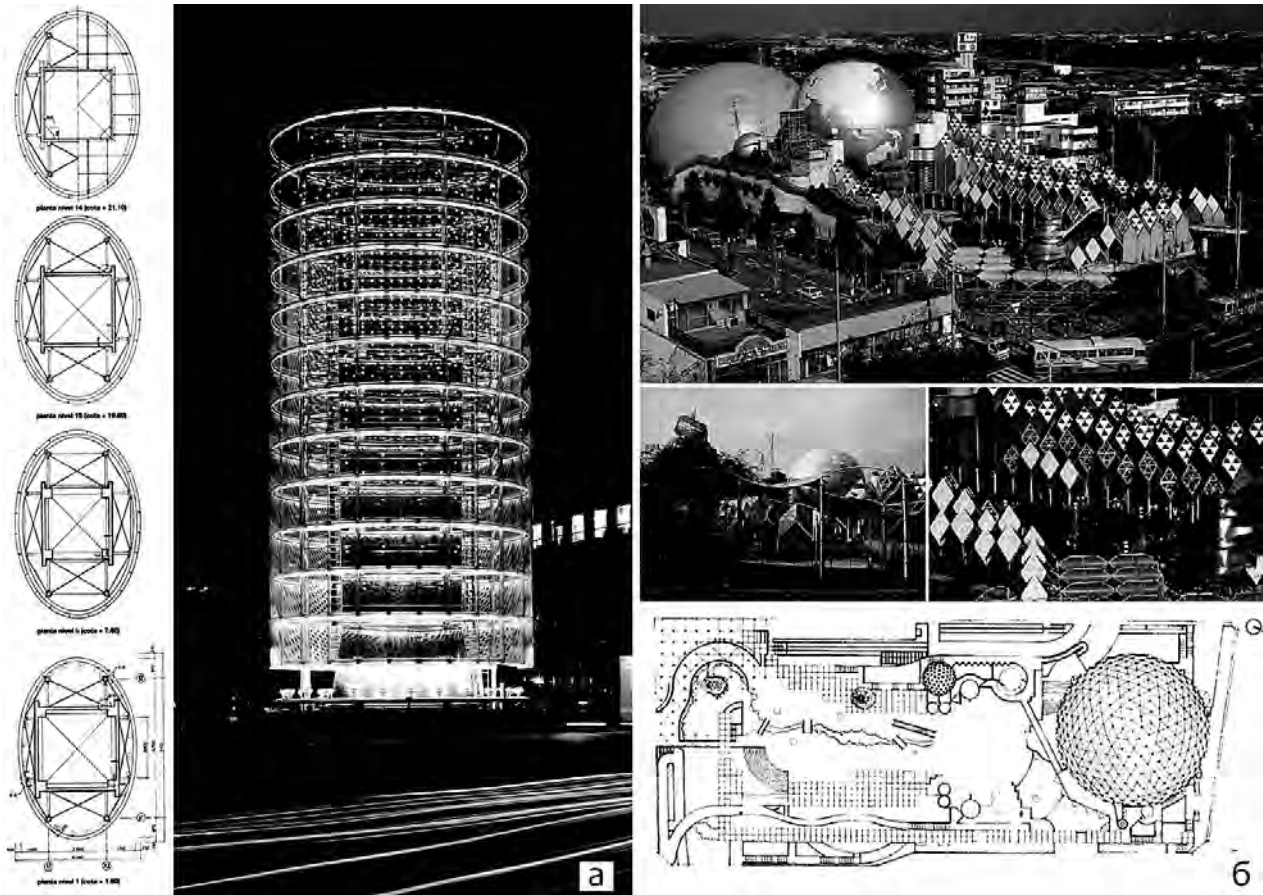

Рис. 3. Архітектурний погляд на майбутнє міста – японські метаболіти:
а – Т.Іто, “Вежа вітрів”; б – І.Хасегава, “Шонандайський культурний центр” [12]

До третьої категорії належать суміжні за духом творчості до професіоналів у галузі “дизайну середовища” – **сценографи-кінематографісти**. По-перше, тому, що вони не бачать картини світу без тих, хто населяє і забарвлює її сприйняття своїми емоціями і перевагами. По-друге, кіно, в силу початкової реалістичності своїх художніх засобів, бачить світ як цілісність, у всьому різноманітті його візуальних доданків – від хмар на небі до посуду на столі. Цим воно і близьке до мистецтва формування середовища, яке також проектує свої об’єкти, за можливості, деталізовано. І по-третє, кінематограф, як і середовищний дизайн, напрямлений на створення не окремих елементів цілого, нехай навіть які визначають все інше (як просторові умови в архітектурі), а на показ певної інтегральної властивості, що оцінює середовищний стан відразу і цілком – атмосфера середовища. Тому саме кінопродукція дає найповніший перелік моделей прогнозування футуристичних рис нашого майбутнього [13].

Світове кіно вже близько століття намагається передбачити, як житимуть люди через 50, 100 і більше років. У різних варіантах воно зображує всі можливі типи та стани міських інтер’єрів прийдешнього: торгові вулиці, базари, свята, стихійні лиха і поліцейські операції – то віщуючи загальний рай на Землі, то деталізуючи подробиці майбутньої глобальної світової катастрофи, зазвичай ненабагато випереджаючи архітектурно-дизайнерські події сьогодення: надшвидкісні потяги, спрямовані в піднебесся хмарочоси, гігантські атріуми громадських центрів з їх нескінченними ескалаторами і консольними ліфтами.

Навіть перші такі спроби – фільми “Метрополіс” і “Вигляд прийдешнього” – стали класикою відеопрогнозу, втіливши, по-перше, риси “антиутопії” з її трагічними тривогами за майбутнє людства, по-друге – надію на гармонійний варіант розвитку подій. В обох за допомогою архітектурно-дизайнерських (середовищних) образів яскраво подано вигляд міста майбутнього через призму бачення його авторів (рис. 4).

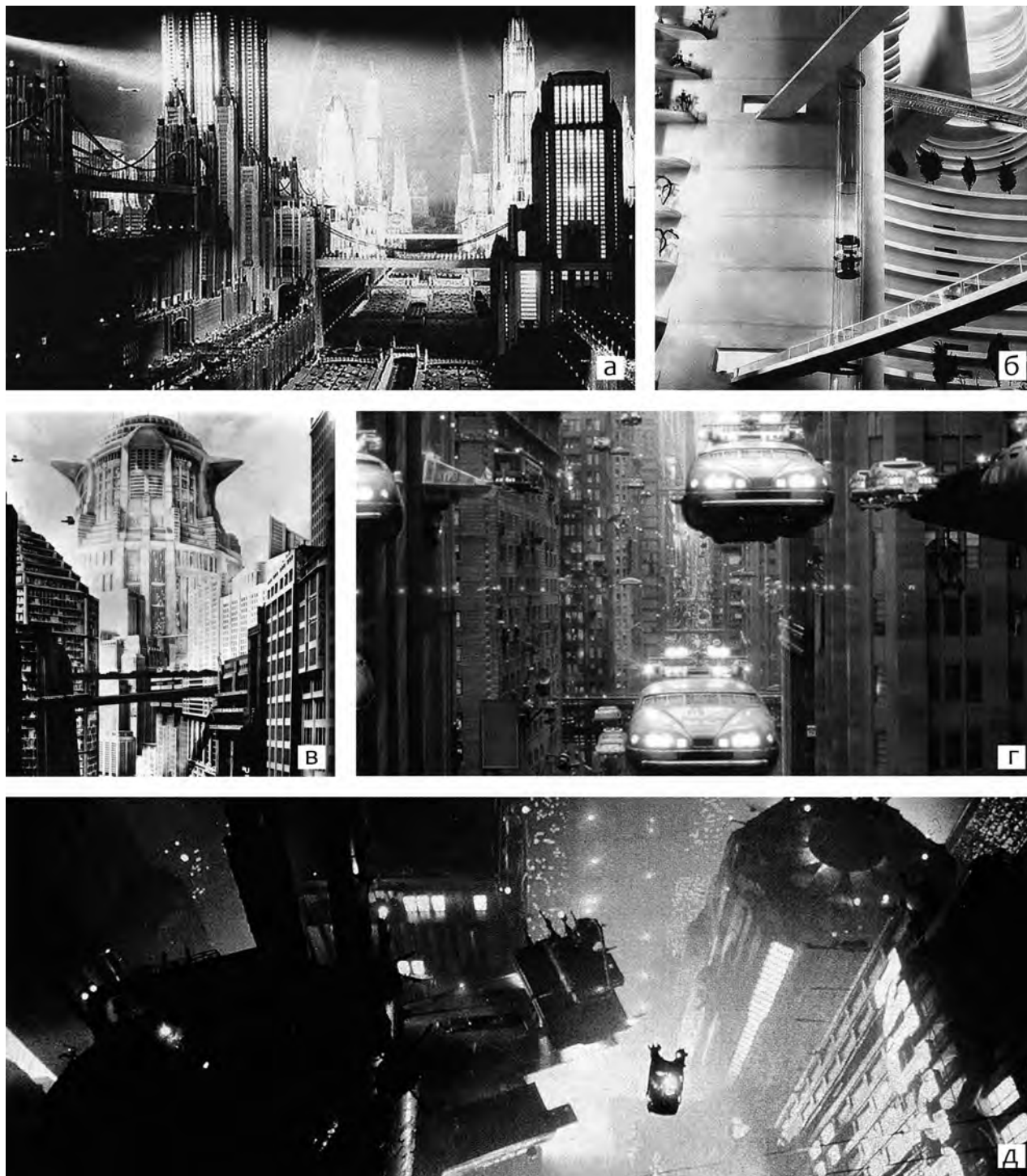

Рис. 4. Погляд на майбутнє міста засобами кінематографу:
а – реж. Д. Батлер, “Уявіть”, 1930; б – худ. В. Корда, “Вигляд прийдешнього”, 1936;
в – худ. Е. Кіттельхант, “Метрополіс”, 1925; г – реж. Л. Бессон, “П’ятий елемент”, 1998;
д – реж. Р. Скотт, “Той, хто біжить по лезу”, 1981 [14]

Сьогодні до цих шедеврів додалися не менш цікаві роботи, які знято переважно як “казки зі щасливим фіналом”, але вони дають таке саме виразне уявлення про середовище, яке нас очікує (може очікувати). Вони різні: страшно-психологічні, іронічно-веселі, захоплююче-пригодницькі, але в кожній з цих “казок” зачіпаються певні проблеми формування міського середовища.

Напевно, найцікавіша в цьому сенсі 6-серійна епопея “Зоряні війни”: тут і проблеми влаштування житла на інших планетах, і варіанти спортивно-видовищних заходів на зразок перегонів на диво-гравілетах у невідомій пустелі, і організація транспорту майбутнього, і “регіональні” відмінності інопланетних цивілізацій (чомусь дуже нагадують земні екзотичні країни), і поселення під водою, і цілі штучні планети. І щоразу світ показаний у всіх дрібницях – від крою одягу до конструкцій зброї майбутніх поколінь (рис. 5). Притому головне враження від естетики цієї епопеї – терпимість, повага до чужого способу життя, стриманий, але цілком обґрунтований оптимізм (“добро перемагає зло”).

За загальної картини художнього задуму цієї чи якоїсь іншої епопеї не слід забувати про реальну працю кіношників. Перед початком зйомок кінематографісти виконують весь той обсяг проектних робіт, яким так пишаються архітектори та дизайнери: придумують концепцію майбутнього, знаходять найправильнішу та найвиразнішу форму подачі, розраховують та створюють конструкції або технічні деталі об’ємних декорацій, будують макет знімального майданчика, шують костюми та виготовляють біжутерію [15]. Вони мають не лише спрогнозувати, але й “донести” цю картину до прискіпливого глядача, оскільки сьогодні при необмеженому потоці інформації щодо ідей прийдешнього до прогнозів висувають реальніші (прагматичніші), хоч і футуристичні вимоги.

Висновки

Порівнюючи ці та багато інших уявлень мистців про майбутнє людської цивілізації, можна, спираючись на твердження професора МАРХІ В.Т. Шимко, достатньо впевнено сформулювати деякі висновки, які можуть стати базисом для багатьох архітекторів, дизайнерів, футуристів в їх дослідженнях форм майбутнього. Зрозуміло, не в специфічних питаннях конструювання, а в загальному напрямку розвитку ідеї.

1. “Технічний” окрас формоутворення середовищних реалій, який явно переважає сьогодні, аж ніяк не єдиний шлях розвитку середовищної проектної культури. Тобто, архітектор-художник середовища повинен у своїй роботі знати і вміти задіяти в проектному процесі все: досягнення нового і традиційного мистецтва, успіхи і форми науково-технічного прогресу, народну фантазію, регіональні форми культури, творчу самодіяльність мас тощо.

2. Головна риса світу майбутнього виглядає як всебічний розвиток інформаційного поля людського існування, що сьогодні робить прагнення до знань, уміння спілкуватися та творчу одержимість домінантою рисою способу життя. Іншими словами, розвиток сфери обслуговування, транспорту, підвищення комфортності середовища (зокрема за допомогою різного роду технічних “гаджетів”), збільшення виробничих потужностей тощо – не мета, а засіб вдосконалення людської сутності. І тоді головною властивістю середовища будуть гармонійність, узгодженість форм – те, що асоціюється у нас з терміном “краса”. Бо саме краса нашого оточення дає оптимальний імпульс до руху людської природи в майбутнє.

3. Одна з обов’язкових умов розуміння природи прекрасного – максимальна грамотність (функціональна, технічна, культурно-історична) при візуалізації конкретних форм середовища – від транспортних пристроїв до обладнання побутових процесів, які надає людині доцільний, ефективний і художньо придатний дизайн нашого оточення. Проте жодна культурно-технічна грамотність не може бути повноцінно реалізована без уміння пов’язати її прояви з художніми перевагами середовища. Тобто кінцевою метою середовищного проектування є формування об’єктів і систем особливого типу, які синтезують види сучасного мистецтва: образотворчого, архітектурного, дизайнерського, інженерного та сценографічного (оскільки йдеться про естетику середовищних процесів). Адже середовищне мистецтво передбачає впровадження художнього підходу в усі сфери людського існування.

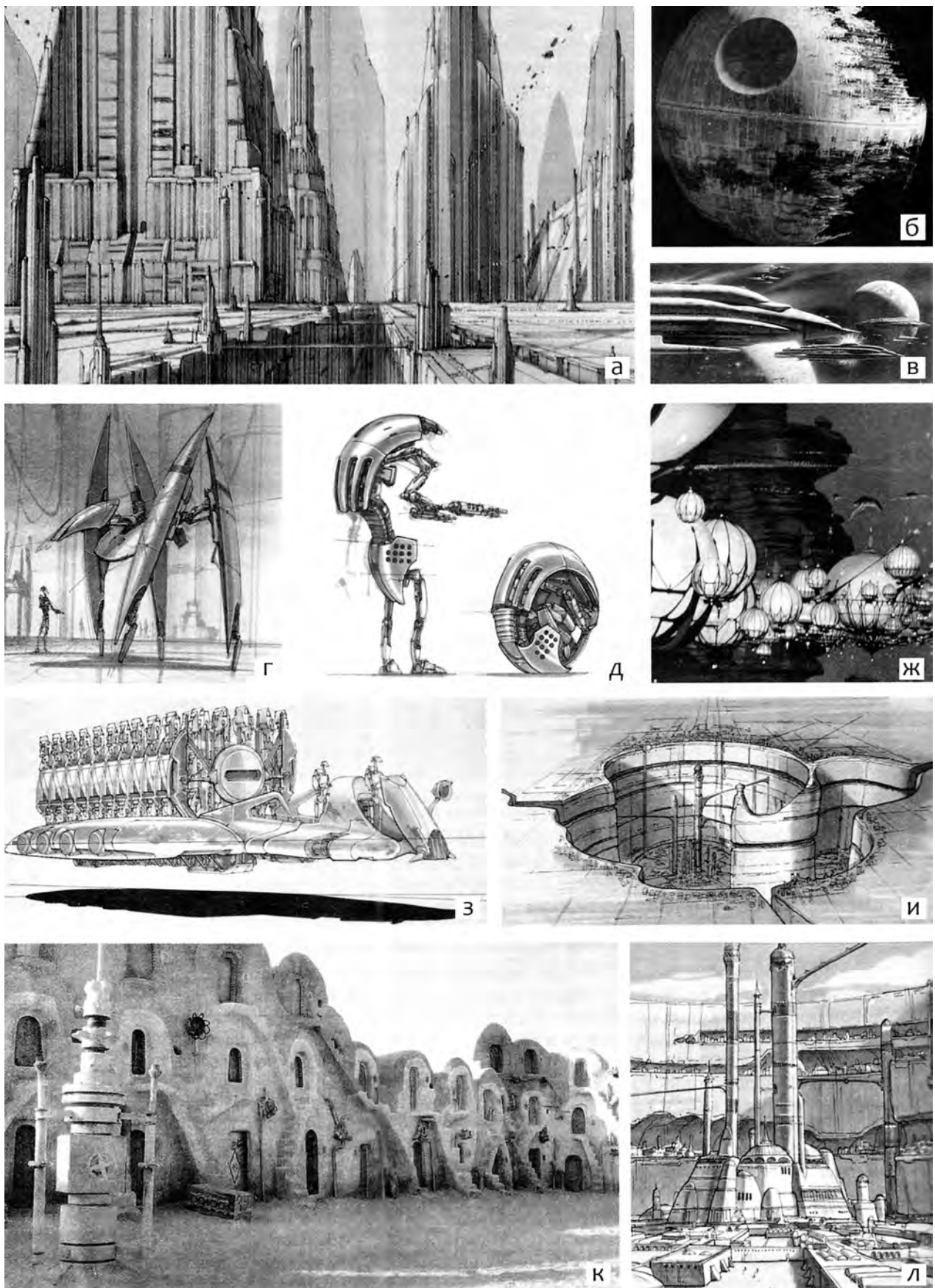

Рис. 5. Об'ємне зображення образів майбутнього у 6-серійній епопеї “Зоряні війни” (реж. Дж. Лукас, 1977–2005), де було запроєктовано все – від природи та образу міст до фізіології, звичаїв та зброї:
 а – столиця глобального суспільства; б – штучна “планета смерті”; в – космічна ескадра;
 г, д, з – роботи-воїни “друїди”; ж – підводне місто; и, л – місто в пустелі; к – район Мос Еспа [16]

4. З цих позицій у новому світлі вбачаються положення теорії формування предметно-просторових комплексів: закони композиції і гармонізації, положення про тектоніку і масштабність середовищних форм та об'єктів, ергономіка в середовищному проектуванні тощо. Вони тепер є частиною системи засобів, які генерують та корегують виразність форм складників середовища. Причому сьогодні до цих теоретичних категорій і засобів входять такі, сутність яких знаходиться за межами зорового сприйняття середовищних параметрів: емоційна орієнтація середовищних процесів, їх “сценографічні” можливості тощо, оскільки без їх урахування свідоме проектування зваженого архітектурного середовища практично нездійсненне.

1. Шимко В.Т. *Архитектурно-дизайнерское проектирование городской среды: учебник* / В.Т. Шимко. – М.: “Архитектура-С”, 2006. – С.350–360. 2. Груза И. *Теория города*. – М.: Стройиздат, 1972. – 247 с. 3. Шимко В.Т. *Архитектурно-дизайнерское проектирование* – 384 с. 4. Григорьев В.А., Огородников И.А. *Экологизация городов в мире, России, Сибири. Аналит. обзор* / ГПНТБ СО РАН. – Новосибирск, 2001. – (Сер. Экология. Вып. 63). 5. Шимко В.Т. *Архитектурно-дизайнерское проектирование* – С. 350. 6. *Москва в XXIII веке* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fototelegraf.ru>. 7. Шимко В.Т. *Архитектурно-дизайнерское проектирование* – С. 355. 8. *Living City* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.archigram.net/projects_pages. 9. *Там само*. 10. *Tower of Winds in Yokohama* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.toyo-ito.co.jp/WWW/Project_Descript/1980-/1980-p_08. 11. *Shonandai Cultural Center* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sky.sannet.ne.jp>. 12. *Tower of Winds* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.archdaily.com>; Itsuko Hasegawa: *Selected and Current Works* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://books.google.com.ua>. 13. Шимко В.Т. *Архитектурно-дизайнерское проектирование*– С. 357. 14. *Воспоминания о будущем* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://designkino.ru/kinozal>. 15. Шимко В.Т. *Архитектурно-дизайнерское проектирование ...* – С. 365. 16. *Там само*. – С. 358.

УДК 712:57.01

І.В. Коротун

Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
кафедра архітектури

ОСНОВИ ГАРМОНІЗАЦІЇ АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА

© Коротун І.В., 2014

Наведено основні принципи комплексного підходу до формування гармонійного архітектурного середовища.

Ключові слова: архітектурне середовище, гармонізація, сприйняття, комплексний підхід.

In the article the basic principles of the architectural environment organization in an integrated manner are presented.

Key words: architectural environment, an integrated approach, perception.

Постановка проблеми

Цитата: “Архітекторам потрібно повернутись з рівня політичних та утопічних ідей на рівень людини. Поспілкуватися з біологами, медиками, соціологами”, – Штефен Береш. Порушення гармонії людини з навколишнім урбанізованим середовищем – актуальна проблема сучасного